

Felicia sanè tempora, Auditores, & certa diuturni, fortunatique Principatus auguria, nisi Jacobus de sua salute vel gloria minus, quàm de Religionis securitate aut etiam incremento sollicitus extitisset!

Non expectavit ad hæc usque tempora, ut, quo esset Catholicam in Religionem animo, apud omnes testaretur: neque tam felix dominationis initium dissimulationis ullius fructus fuit. Sensit Anglia tota, quàm cupidè ambierit videri statim qualis esset: tulisset agrè Regem se prius, quàm Catholicum profiteri.

Hactenus domesticos intra parietes pietati suæ morem gerere Jacobus satis habuerat, ubi capeffivit imperium, palam & omnium in oculis divinis rebus assistit. Castra metari placet ad Londinum, & umbratili palæstra copias exercere, mediis in castris jubente Rege erigitur ædícula, & per dies singulos augustum in ea Missæ Sacrificium sæpius iteratur. Vivebant latebris abditi quotquot in Britannia Catholicam fidem colerent, & sacra celebrare mysteria cryptas inter & recessus subterraneos cogebantur; securitatem attulit pia Regis sollicitudo, neque ullam in Regno toto voluit esse partem, quæ consecrata Religionis veræ Sacella non haberet. Atque hæc fiebant cuncta Hæreticorum in conspectu.

Quid jam memorem, ut Londini solitam renovari quotannis Romanæ sedis in odium impiam consuetudinem sustulerit: ut per Oratorem suum debitam Pontifici Maximo fidem & obsequium devoverit: ut ipse Legatum ejusdem Pontificis intra regis urbis mœnia solemniter excepit apparatu, & in eo Christi Vicarium venerabundus agnovit? Tum enim verò respirare primùm Religio visa est, & ad insolitam obsoletæ jam

diù pompæ celebritatem, melioris deinceps conditionis expectationem apud se fuscitare.

Quamquam neque hæc ipsa, quæ Religionis tam faulta videbantur, Regni primordia, Jacobo placebant satis, nisi perpetuitatem adderet, & gementem adhuc sub iniqua servitute Religionem solatio saltem aliquo recrearet. Quippe vigeat semper nefandi illius Sacramenti vis & auctoritas, quæ Catholicos ab omni magistratu prorsus arceret, nec liberam profitendæ, quam colerent, Religionis facultatem pateretur. Hoc erat abolendum ante omnia Religionis probrum ac dedecus, hæc eluenda labe; abrumpendi fatales illi nexi, qui captivam retinebant.

Hoc vidit pro sua sapientia Princeps religiosissimus; at neque difficultatem operis, neque periculi magnitudinem, si tentaretur, non vidit. Meminerat, ut nuper aggressus idem Carolus refigere postmodum, quod perfecerat, coactus fuisset: noverat Anglorum indolem, & periculo didicerat suo, ut amans illa novitatis, ut à benevolentia statim ad odium, ab obsequio ad rebellionem, ab amore pacis, ad turbas seditionesque properaret: intelligebat nondum sic extinctas rebellionum faeces, ut metuendum non esset, ne inflammarentur denuo, si quo Religionis obtentu prætexere defectionem possent. Tamen non revocatur his terroribus, nec à promovendis Catholicæ fidei rebus religiosissimus Princeps absistit.

Faceffant reconditoris politicæ sectatores; aut qui rerum causas eventu solo merientes Jacobum accusarunt, quasi intemptivo Religionis studio perturbasset Angliæ tranquillitatem, & res suas in extremum discrimen adduxisset suæ ipsius calamitatis auctor & artifex. Nam quid

quid egit Auditores, quod facere Catholicum Principem non decebat? quid molitus est non sapienter & regis auctoritati non consentaneum? quid suscepit tempore non suo? Scio equidem, quot texere fabulas, quàm iniquos dissipare rumores, quàm inanes inferre calumnias non erubuerint, aut expertes Religionis Politici, aut pertinaces hæretica praviratis cultores. Verùm exuamus hic præjudicatas opiniones; afferamus æquos ad rem cognoscendam animos; & quoniam difficili ac lubrico versamur in loco, qui viros, nec illos omnino improvidos fallere atque in errorem inducere potuit, immoremur in eo tantisper, Auditores, & ad severius examen singula quæque revocemus.

Nihil licebit Regi Catholico facere, ut Religionis suæ, vel securitatem præstet, vel conciliet gloriam, vel incrementum procuret? Licuerit impune cæteris Angliæ Regibus, quicumque post Henrici VIII. tempora imperium tenuerunt, varias tueri Hæresum Sectas, quas adamarant, easdem ornate privilegiis, cumulare immunitatibus, certo adversus rerum mutationes subsidio easdem præmunire? Una Religio vera, contempta, afflictæ, servituti turpissimæ mancipata, nullum in Principe studiosissimo sui cultore præsidium, nullam defensionem inveniet? Proh! sancta pietas, hucine recidisses calamitatis, ut deterior tua, quàm Erroris conditio foret? ut quod contra te hæretici Principes moliri non dubitant, idem tui in gratiam Catholici Reges aggredi prohibeantur.

Quid si Religionis commoda, tam conjuncta necessariò cum auctoritate regia viderentur, ut non posset deferri Religionis causa, quin contempta Majestas jaceret. Abolendum cen-

set Princeps suæ voluntatis arbiter sacramentum impium, quod nuper, quod tumultuoso in conventu, quod reclamante semper Caroli Regis auctoritate sancitum fuerat. Refigere statuit decretas in eos pœnas, qui illud non ederent. Placet gaudere Catholicos eadem profitendi pii cultus licentia, qua cæteri errorum quorumcumque cultores impunè fruere? Erat eorum aliquid, quod Regum Angliæ jus excederet? quod ad tuendam Principis auctoritatem non pertineret? quod, si negligenter, Majestatem ipsam in probrum ac dedecus non adduceret? Dicant illi, & de concessa Regibus Angliæ potestate judicium ferant, qui cuncta pro arbitrio moderantem hodie patiuntur; qui sanctissima Imperii Britannici fundamenta convelli tam obsequenter ferunt; qui legitimum successionis ordinem perturbari ac labefactari, tam æquis animis intuentur.

Agnovit sanctius Consilium de rebus ad Regnum pertinentibus, cum Edimburgi, tum Londini constitutum plena æquitate Jacobi II. decreta, jusque Regium palam ac solemniter confirmavit. Accessit nemini Anglo inficianda confessus illius auctoritas, qui de potestate, quam habent Reges ad abrogandas pœnas, cognoscit. Parum etiam illud est; ne quis ultra scrupulus, ne qua superfit offensionis occasio, deferatur, jubente Rege, tota controversia ad Cognitores Angliæ duodecim, quorum est Regem inter & populum decretoriam ferre de legibus sententiam; ac licet contrarias penitus Religionis Principis, quotquot erant illi, partes, sequerentur; tamen vel in propria causa sinuntur esse Judices: disceptatur utrinque jus ea cum diligentia & attentione, quam res momenti hujus ac ponderis

postulabat; & unanimi tandem omnium suffragio causam Rex obtinet. Rogo vos, Auditores, quid hic actum temerè, quid sine maturo prudentique consilio, quid alienum ab æquissimis justæ moderationis legibus susceptum est?

At alieno tempore Religionis securitati ac gloriæ Jacobus adlaboravit: maturavit citius, quàm par fuisset, studium illud, quo flagrabat: debuisse expectare molliores aditus, & opportuna magis rei perficiendæ tempora præstolari. Ecquod ergo potuit esse tempus idoneum magis ac commodum? quæ opportunior occasio? quis rerum status optabilior fuit quàm ille, cum ferventibus totius Britannia votis, Regni habenas capessivisset? cum recentibus victoriis ac triumphis, populorum oculos patenter atque animos raperet in admirationem & amorem sui? cum devotissimum in iis omnibus quæ vellet, aut cuperet, obsequium experiretur? cum multis etiam in rebus, quas tentarat Religionis in gratiam, gratulationes omnium Ordinum ac plausus excepisset; cum altissima domi forisque pace frueretur? cum Catholicos totius Europæ Principes nactus esset admiratores rerum suarum, cupidos omnes & amantes sui, eisdemque polliceri sibi meritò posset suorum in Religionis causa consiliorum adjutores? Quæ demum felicitiora Jacobo videri poterant ad promovendam Religionem incitamenta, quàm illa, quibus singulari divina Providentiæ beneficio, natus parenti regis in domo filius, tanto gratior, quanto minùs expectatus; quem non tam heredem fore Regnorum suorum, quàm suæ in Religionem pietatis imitatorum sedulum, & rerum à se gestarum acerrimum vindicem, ac defensorem gratularetur?

Dicam ego quod sentio, & quod nemo vestrum inficiabitur; si Jacobus cupidus magis salutis suæ, quàm Religionis visus fuisset; si servire ambitioni, quàm Deo maluisset; si in tanta rei bene gerendæ facultate, difficilius temporis obtentu, Pietatis afflictæ partes tueri distulisset; loquamur apertius, Auditores, si nulli addictus Religioni, fautor omnium ambiguus varia errorum monstra, quæ gentem unam tot in sectas dividunt, solers ac blandus adulator coluisset; qui Jacobum olim incusarunt, & ipsius etiam hodie memoriam vellicant; iidem illi eximiam tanti Principis providentiæ, sagacitatem incredibilem, imperviam humanæ menti politicæ artis scientiam extulissent. At quoniam propria salute contempta custodem se Religionis rigidumque propugnatorem exhibuit, vix ignoscitur; ac, si creditur quibusdam, sua meritis fata debuit videri. Tamen quid aliud obijci Jacobo, quid aliud criminis loco imputari possit?

Hoc erat ergo, Deus immortalis, cur Religionis veræ, ac justæ dominationis ofores seditiosos ubique sermones, querelas, obrectationes ferrent; sollicitarent populorum fidem, spes foverent malevolorum hominum, injurias apud externos Principes calumnias dispergerent? Hoc erat cur clandestina consilia, dolos, insidias, proditones machinarentur? evocarent in subsidium oppressæ Religionis ac libertatis, vim & arma ambitiosi Principis? in regnum, in libertatem, in vitam Regis optimi conjurarent? Hoc erat ergo, cur subditi legitimum in Principem, domestici in dominum beneficentissimum, Liberi in parentem, Generi in Socerum, Catholicici Principes in assertorem ac vindicem Catholicæ Religionis, apertis juratiffue

que odiis commoverentur, & insurgerent?

Sinite me, Auditores, præterire silentio istam temporum perturbationem, cum defertus à suis, proditus, ejuratus, pulsus, ejectus, etiam non illæsus hoc gratiæ loco Jacobus cogere tur opponere, quod futurum & per latebras cum desolata familia, Regia Coniuge, & quinque-mestri puero perfugium quaereret.

Hic apparatus, hæc pompa, hoc triumphus genus vindici assertorique Religionis debebatur? Quanquam ne scrutemur altius divina consilia; veneremur Dei potius omnipotentis manum, seu parcat, seu plectat, ex æquo bonam. Doceat exemplo Jacobus, quàm placidum, quàm docile, quàm devotum rebus in miseris supremæ voluntati asserere obsequium oporteat.

Tu scis enimverò, cordium inspector ò Deus, num ulla mutatae fortis calamitas constantem tibi adiectum uni fortissimi Principis animum inflexerit: num questus unquam sit gravius, num suorum fidem incusarit, num damnarit hostem durius; imò num constantes & assiduas tibi pro ipso per reliquum vitæ tempus preces non obtulerit: num ullam aut offensionis, aut iracundiæ, aut ægritudinis notam ostenderit; num pœnituerit ipsum defensæ pro virili parte Religionis, aut redemptam bene, triplicis coronæ jactura, quam navarat ipsi operam, non purarit?

Ibat fati major, & erecto reflectentem contra fortunam vultu, ibat veterem ad hospitem, constantem ad amicum, unum Europa tota Religionis vindicem & afflictæ defensionem Majestatis Ludovicum. O qui complexus, & quàm sincero mixta luctu solatia! Communes curæ, sollicitudo par, eadem utrinque studia

prodibant, quoniam idem utrumque Religionis amor incendebat. Mirabatur in Jacobo Ludovicus eximium oppressæ pietatis propugnatorem; Jacobus in Ludovico magnum rerum, quas fecisset ipse; auctorem agnoscebat. Ejectum, exulem, afflictum Religionis studio Ludovicus venerabatur: victorem & de errore triumphantem Jacobus suspiciebat. Suas ultro palmas ac laureas Ludovicus cum Jacobo dispertisset; sua contentus forte Jacobus rerum gestarum gloriam Ludovico non invidebat. O pietas, ò amor, ò felix contentio, qua par in vincente laus, par in victo triumphus videri possit! Sed ad tertium gloriosæ vitæ caput prope remus, & quàm ultro Jacobus contempserit, quæ recuperare fortiter est aggressus, ultima Orationis parte videamur.

Si Regni administrandi solutus III. Pars. onere, vitæ ad arbitrium componendæ facultatem Jacobus habuisset, fortè rerum humanarum expertus fastidia, & cœlestium amore captus, tam sponte melioris fortunæ expectationem despexisset, quàm fortiter adversantis injurias perferebat. At meminerat natum se Regem, & ad tuenda natalium jura obligari; accedebat Religionis veræ charitas, pro qua tuenda pulsus è patria & ejectus exularet: dolebat esse illam sine tutore ac vindice: urgebat etiam stimulabatque generosum optimi Principis animum sua Britannia, quàmquam debitæ fidei immemor; non poterat tot malorum conscius, quæ legitimo Principe viduata pateretur, ipsius calamitate non commoveri.

Hinc perpetua stare veluti in specula, & rei bene gerendæ occasionem præstolari: hinc erectus ad omnes auras, attentus ad omnes rumculos nulli unquam rei deesse, quæ favere consiliis posset. Paratur à Lu-

dovico classis florentissimo instructa comitatu, quæ navales Bataviæ & Angliæ copias simul oppugnet; ad- volat Jacobus: verum redire cogitur infecta re: redit; hoc inculans unum, quod præsentia sua individuam Gallicæ virtutis comitem victoriam avertisset.

Audit non ita multo post partem Britannici imperii non ultimam per- stitisse in obsequio, & pro legitimæ potestatis defensione cepisse arma: adesse facti Principem Tirconellum, virum, de quo meritò dubites, an sua in Religionem pietate, an con- stanti in Regem fide sit illustrior: quid Jacobum properantem ad suos retardavit? non hyemis incommoda, non difficultas viarum, non locorum intercapedo, non incertus rei eventus detinuerunt.

Duc de
Barvic.

Illuc cum accessisset fideli pericu- lorum comite ac socio Barvico Du- ce, (quem non tam regii sanguinis splendor, quam invictum animi ro- bur & singularis quidam Regis a- mor ac reverentia commendant) quid omisisse visus, quod potuerit pertentare? quod fuit periculi genus cuius subire aleam pertimuerit? hoc uno culpandus, si liceret, quod prodigus salutis præter modum regio capiti non satis consulere. Qua pugna vis æstusque fervebat acrior, hac ruebat imperterritus; per infecta periculis, proditionibus, insidiis loca discrimi- nis ipse conscius discurrebat: nulla victus rerum adversitate avidum ul- que pugnandi animum præ se fere- bat. Atque hic peramanter monenti culpam, sibi ipse ut parceret, & ad meliora tempora, tam charum ca- put reservaret, aurea illa voce silen- tium imposuit: *Felicem me*, inquit, *si vel ipso vitæ periculo tam fideli- bus amicis incolumem patriam resti- tuerem!* Ubi verò cedendum esset temporibus, neque spes ulla promo- vendæ ulterius rei, quam susceperat,

relinqueretur; tum ita reditus sui consolabatur acervitatem, ut ad ten- tandum rursus intercepti operis peri- culum alacrior accederet.

Revocate animis, Auditores, cum inrerjecto paucorum annorum spatio, certi, ut aiebant, ex Anglia rumo- res retulissent, ita comparatos esse multorum animos, ut, si Rex præ- sentem se sisteret, revocaret populos ad obsequium; an retardari visus est prius temporum adversitate? Con- tinuò adornari classis, exercitus com- parari, ipse fiducia plenus concubia nocte proficisci. Nos interim profe- qui votis abeuntem, extollere palam magnanimitatem invicti Principis, frequentare templa, donis aras cu- mulare, & latum incepti feliciter operis exitum expectare.

Aliter visum tibi est, ò Deus! rursus intercidere placuit Jacobi consilia, & quem ad præstantioris cuiusdam imperii decus vocabas, hunc quidquid terrenum est ac fragi- le spernere voluisti. Sensit Jacobus intercludi deinceps Regni recipiendi vias: obfirmari magis ac magis re- bellium pertinaciam: languere in Ca- tholicis Principibus præpeditum pri- vatis contentionibus Religionis stu- dium: totum belli pondus unum in Ludovicum incumbere, quod op- pressæ Religionis & afflictæ Majesta- tis tutor ac vindex existeret. Igitur cum obstrui ab Anglia omnes omni- no aditus, cum spem præsidii in Ca- tholicis Principibus nullam cerneret; cum ipse prægravare ultra Ludovi- cum vereretur, qui hospitium hæte- nus, inviolatam fidem, opes, para- tas semper, cum res ferret, copias suffecerat; in iis rerum angustiis fe- cit Rex sapientissimus, quod prudentia, quod amor, quod Religio sug- gerebant; & solutum se ratus ea molestia, quam restituendæ fortunæ cura pepererat huc usque, solam

hanc

hanc habere deinde, ut repressa re- cuperandæ antiquæ sortis cupiditate, una beatus Religione viveret.

Dediscite jam ergo, per me licet, quod ipse dediscere voluit, spes flu- xas ac caducas, quas meliora suscita- re tempora potuissent. Tamen an erit obliviscendus suo in otio Jacobus? Esto spes amputatæ fuerint antiquæ sortis; at melioris cuiusdam fati cer- tam Deus expectationem faciebat. Non habuerit ultra triumphandi in terris facultatem, & currentem ul- tro ad victoriæ gloriam Deus repres- ferit; at nobilior ipsum manebat de vitiis & erroribus triumphus. Nulli superfuerint hostes, quos aggredi, quos debellare posset; at erant amici quos aut confirmaret in Religione, aut eidem manciparet. Atque hic fuit reliquo vitæ tempore Jacobi labor unicus: in quo tam feliciter procef- sit, ut novo Religionis studio quo- tidie succenderetur magis ac magis; nihilque sub vitæ finem Religionem præter, aut ea, quæ ad ipsam per- tinerent, videretur æstimare.

Extollebat quidam coram ipso re- rum illarum magnitudinem, quarum ultro jacturam Religionis causa fe- cerat: *Imò*, subjecit Princeps Reli- giosissimus, *dic me fecisse lucrum in- gens, qui triplicis Regni pretio, ser- viro, ut par est, Deo didicerim.*

Id verò quod jam sum dicturus vereor, Auditores, ut obtineat fi- dem, tam purum desecatumque uti- litate propria Religionis amorem præ se fert, tam singularem rerum hu- manarum contemptum. Cum dole- rent Regis in præsentia quidam è fa- miliaribus miseram in Anglia sub no- vo principatu Religionis conditio- nem; hic suspirans graviter Jacobus; *Hoc ipsum est*, inquit, *Amici, quod me gravat: nam si, ita providente Deo, futurum certò intellexissem, ut ille, rerum qui potitur, plus ad Re-*

Le Jay, Tom. I.

ligionis gloriam, quam fecissem ego, profuisset, cessissem ipse solio, & me- liori moderandas regni habenas per- misissem.

Quam eximium & illud fuit sui in Religionem studii testimonium, cum affixus lecto, & amisso poene vocis usu subeuntem summi Pontifi- cis Nuncium aspexit: tunc enim re- sumptis quasi viribus & novo affla- tus robore; *Te te*, inquit, *lubenter aspicio, restem futurum, quam sincerus ego Catholica Romanaque fidei cultor emariar.*

Ex illo tam ferventi Religionis studio prodibat pius ille cultus & sin- gularis reverentia, quam factis my- steriis afferre consueverat. Egre- gium enim verò non hominibus mo- dò, sed Superis ipsique Deo immor- tali spectaculum, cum profusus in genua Rex pius, compositis ad mo- destiam oculis, fundente se etiam in vultus & ora divinæ charitatis igne, verendis præsens mysteriis assi- steret.

Hinc ardens illud orationis stu- dium, & incredibile quidam seces- sus ac solitudinis amor, quo fiebat, nunquam ut lætior & alacrior vide- retur, quam cum dies solidos sacris in precibus, aut rerum æternarum contemplatione traduxisset. Hinc crebri frequentesque, quos etiam cum Aulicis conferebat, de rebus ad pie- tatem Religionemque pertinentibus sermones: hinc satietas, fastidium, despicientia rerum cæterarum.

Cum referrentur ad eum, uti fit, luctuosus bellorum temporibus, Re- gnorum perturbationes, æstus po- pulorum; cum jactarentur felices ar- morum eventus; *Itane verò tam cupidos in frivolis*, exclamabat, *tam alacres esse mortales! felicem me, quem Deus hac omnia despiciere erudierit!*

Magna sunt ista, Auditores; ac,

Ff

si quis

si quis vividum illum generosa mentis ardorem, quo Jacobus in omni vitæ parte ad magna quæque exarserat, conferre voluerit cum illa animi tranquillitate & rerum omnium contemptu, quem idem extremo vitæ tempore præ se ferret; is intelligat, non hæc ab eo facta fuisse desperatione rerum suarum, aut stupore; sed patientia & æquissima, quam, docente Deo, facere didicerat, rerum humanarum æstimatione.

Quanquam nec ille vivide mentis ardor iners in Jacobo vel otiosus elanguit: sed ad meliora conversus eò erumpebat maximè, ut in Aulicis Religionis studium amoremque probitatis aut induceret, aut inductum jam tueretur ac promoveret.

Excipite morientis vocem, & de incredibili, quo flagrabat, Religionis promovendæ studio judicate. Aderat paucis ante Regis obitum diebus frequens Aulicorum corona; cum Pertensem Ducem jubet accersiri. Dubitavit nemo, cum evocaretur junioris Principis moderator (Vir tanto dignior eo munere, quo politioris ingenii gloria studiisque amœnioribus clatior est, & gravioribus in rebus ejusdem exercitata probitas, constans fides & sincerus amor Religionis) dubitavit, inquam, nemo, quin parens optimus præcipere vellet quidpiam, quod ad filii institutionem pertineret. Imò, *Rursum admone quem nosti*, dixit (nobilem Anglum indicans, quem inanis quædam honoris ratio ab amplectenda Catholica fide jam diu retinebat) *rursum admone: non patere Cœlum ambitioni sed humilitati Christianæ.*

Quam providus idem ac sedulus, ut in domesticis pietatem aleret, probitatem tueretur, virtutis amorem inspiraret! Extant adhuc, & ad perennem religiosissimæ Principis memoriam conservabuntur ex-

rata propria ipsius manu quotidianæ vitæ cultusque pii documenta pariter atque instituta, quorum accuratam per se ipsum rationem ab iis exigeret, quos ad comitatum admittebat.

Quanto etiam cupidius idem illud Religionis studium, illum pietatis amorem tenerimum ambiebat in familia sua promoveri! Felix quem Deus saltem hac parte votorum omnium compotem effecerit!

Nactus in Maria Atestina, sponsam sponso simillimam, quam dulce hinc hausit in toto calamitoso vitæ cursu solatium! Iisdem, quibus Jacobus & ipsa stimulis incensa, dum ille Religionis in gratiam tam multa viriliter præstaret, ipsa, inquam, ferventissimas inter preces opem de Cœlo præsidiumque accersebat. Ille subibat ultro discriminis cujuscumque fortunam, Religioni dum prodesset; ipsa dignitatis minus sollicita, quam Religionis, alterum votis omnibus assequi voluisset, alterum perdere non metuebat. Ille, cuncta cum amitteret, beatum se reputabat, qui servasset sibi Religionem: ipsa beatam se multo magis credere, quæ sponsum cum Religione retinebat.

Vidisses coactam regnis cedere, suo profugam in solo, exulem, odiis, furoribus perduellium civium obnoxiam, uni timentem puero, quem gestabat in sinu, non ingemiscere muliebriter, non perfundi lachrymis, non queri sortis acerbiter; sed sui compotem usque, patientem, & ad exemplum conjugis constantem & erectam vix pristinae fortis meminisse. Fortunata, Superi, concordia! dulcis animorum consensus, quos non tam conjugale vinculum, quam Religionis utrinque nexus vincirent!

Quam suave erat, Auditores, sanctissimis amantibus ita retractare simul

Marie d'Est.

præteritorum memoriam, nihil ut fecisse pœniteret, quodcumque Dei causa fecissent: idem in se invicem animi robur, parem in calamitate constantiam experiri: consolari se posse ea conscientia, quod perenne universo orbi documentum relinquerent, quanti Deum, quanti Religionem fieri oporteret!

Sed quid ego ista persequor? imprudens fortasse, qui arcana isthæc mysteria vulgare palam non dubitem; aut durus, qui rerum istarum commemoratione acerbissimum amantissimæ conjugis desiderium videat renovare. Parumne fuit igitur quod gravissimæ ægritudinis vim omnem in se ipsa acerbiteremque persenserit? quod diu noctuque jacentis affixa lecto perire sibi quotidie suavissimum vitæ solatium viderit? quod Jacobus teneros inter piæ conjugis amplexus emoriens immedicabilem ipsius peccatori plagam fecerit? Ignoscamus pio dolori, Auditores, neque præsumamus aliam afferre medelam ab ea, quam ipse Rex exspirans abstergensque Reginae lachrymas adhibuit. *Sponsa, vide, inquit, ne flevieris: potius ah! gratulare sponso quem amas, & optatam tot laborum metam contingenti applaude.*

Neque felix minus in Filio pater, quam conjux in conjugate Jacobus extitit. Verum quam diligentis culturae fructus fuit animus ille, quem Rex junior exhibet, solida jam confirmataque Religionis capacissimus! Ut ab ipsa statim infantia non deest teneram erulire mentem ad ea, quæcumque ad institutionem Catholici Principis pertinerent! ut extremo vitæ suæ tempore, cum adesse sibi finem præsentiret, eadem repetebat frequentius & actius inculcabat!

Quanquam nihil erat, Princeps religiosissime, quod eadem filio in-

saepe inculcaveras. Nihil erat, quod ultimos inter amplexus & tenerrimas utrinque lachrymas iterum atque iterum admoneres, Deo fidelis ut viveret, animæ salutem ante omnia procuraret, Britannia totius regna Religionis studio posteriora duceret. Nihil erat, quod Ludovicus ipse, à quo Rex appellatus & filiorum in numerum adoptatus est, digna Religionis vindice & assertore documenta novo Regi adjiceret. Excepit illa quidem venerabundus, ut decebat, descripsit eadem fideliter, & conspersit lachrymis, & ad novum Religionis tuendæ & amandæ incitamentum olim tractanda conservavit; nihil erat, inquam, quod de Filio pater tam sollicitus viderere; habes in te ipso certum pignus ac monumentum, quam non degenerem tuæ pietatis ac Religionis heredem habiturus sis. Quamdiu meminerit erepsum se fuisse Patriæ de sinu etiam infantem, & pio parentis studio in exterram regionem advectum, ne quo se erroris contagio macularet: quamdiu recurret animo, quot procellas, quot bella, quot discrimina pater fortissimus Religionis causa sustulerit; quamdiu cogitari parentem floruisse quondam apud suos rerum à se gestarum gloria, benevolentia populorum, potentissimi Regni tranquillitate; & ab eodem isthæc lætissima fortis adjumenta uni Religionis studio fuisse ultro posthabita; quantum inde ad fovendam sedulo tuendamque Religionem adjumentum experietur!

Securus morere de Filio pater, & quoniam, ut æquum est credere, recepta jam Cœlo beata mens amplissimo virtutis præmio perfruitur (quam enim aliam sibi mercedem vindicent patientiæ in laboribus, in adversis constantiæ, in Deum fides, in suos amor, in hostes charitas, sui despicientia, peccati odium, vel levioris

expers maculae conscientia, & reliquus virtutum comitatus, quibus tua, quam longa fuit, vita traducta atque exercitata est) quando, inquam, jam recepta Caelo est beata mens; ac, si publicae populorum famae credimus, jam exorari te pateris, jam praesens votis ades; ex illa, quam incolis; caelesti patria aspice dilectam sobolem, & fausta, quae jam praese fert, virtutum primordia tueri & confirmare.

Memineris etiam inita tot abhinc annos cum Ludovico necessitudinis, & hospitii veteris recordare. Precare tam charo capiti longam temporum seriem, quibus mederi bellorum incommodis, & Christianam propagare orbe toto Religionem possit.

Neque oblivisceris, pro solita pietate, fidos illos, quorum hic ego plurimos intueor, laborum tuorum socios, periculorum comites, constantes amicos, qui, ne aut avitam Reli-

gionem, aut debitam suo Principi fidem violarent, opibus fortunisque spoliati commune tecum exilium ultro subiere. Tu jam providebis illis meritam fidelis obsequii mercedem, quam olim doluisti tam saepe rerum in angustiis rependi à te non posse.

Tua denique Britannia, quam amasti tantum, te commoveat, terra illa olim tam sancta, tam piorum hominum ferax, tam studiosa Religionis. Sentiat illa te non cupidum sui minus, quam fuisti, dum viveres. Nosti unum omnium optimè, & tuo periculo nosti, quam luctuoso versetur rerum in statu. Non frustra sit illi ea, quae vales, apud supremam Numen, gratia: te Regem adhuc probet, tutorem ac patronum, fac ut, mutatis in melius voluntatibus, suum Deo cultum, suam legitimo Principi fidem exsolvat: &, quod tibi ipsi non exhibuit, constans ac perenne soboli tuae obsequium semper impendat.

FORTUNA HUIUS ANNI SPES HOSTIUM FEFELLIT, NOSTRAS SUPERAVIT.

Oratio habita Anno M. D. CC III.

EXCELLENTISSIMO ECCLESIAE PRINCIPI
LAURENTIO FIESCHI,

A VENIENSIIUM ARCHIEPISCOPO,

Apud REGEM CHRISTIANISSIMUM Sedis Apostolicae
Nuncio Extraordinario.

Accusatus à Te superiore anno Collega meus est, dum Oratoris officio pro solemniori more fungeretur, EXCELLENTISSIME ECCLESIAE PRINCEPS, quod gratulatus tibi palam fuisset: quod impenso sui ipsius totiusque nostrae Societatis studio satisfecisset: quod publica expectationi, omnium votis respondisset: quod ea praedicasset de Te; quae suspexit jam pridem Italia, quibus universa Gallia, ex quo Te fruitur, tam ex animo, tam lubenter applausit.

Neque hoc satis: perorandam habuit apud te causam, quasi vim fecisset modestiae tuae; &, quem nemo sensit hactenus nisi amicum & patronum, ipse iudicem & penè objurgatorem expertus est.

Ego quid facerem, EXCELLENTISSIME ECCLESIAE PRINCEPS, eandem obiturus hoc anno provinciam, & res à Gallis praecclare feliciterque gestas dicturus in amplissimo confesso, quem, pro singulari humanitate & eximio, quo flagras, Gallicarum partium studio, cohonestare praesentia tua volueras? An nolenti atque invito venirem laudator importunus, &, quam tam aperte jam respuisses rerum tuarum commendationem, eandem rursus pertractare aggrederer? An retexerem quae dicta sunt non tam magnifice quam verè, hoc esse FIESCORUM gentis decus; ut reliquas Italiae familias antiquitate ac splendore antecellat? An repeterem numerari tibi ex Majoribus plurimos, qui sacrum Cardinalium Collegium non minus virtutibus, quam Purpura decorarunt; quos inter extitere duo, qui ad summi Pontificatus apicem everti sunt?

Le Jay, Tom. I.

Ff 3 An